

כי תהיה לאיש זר (יבמות ס"ח)

גליון 339

בדף ס"ח ע"א מבואר דאדם פסול שבעל בת כהן פסל אותה מלאכול בתרומה. מנא הני מילי. אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר, כיון שנבעלה לפסול לה פסלה. ובעמ' ב' ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות. כי תהיה אמר רחמנא, הנך דאית בהו הויה, חייבי כריתות לאו בני הויה. אי הכי עובד כוכבים ועבד לא ליפסלו. הנך פסלי מדרבי ישמעאל דא"ר יוחנן משום רבי ישמעאל מנין לעכו"ם ועבד שבא על בת ישראל ועל כהנת ולויה שפסלוה, שנאמר ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגירושין בה יצאו עכו"ם ועבד שאין לו אלמנות וגירושין.

מבואר בגמרא דחייבי לאוין פוסלין אשה מהפסוק כי תהיה לאיש זר, ועכו"ם ועבד פוסלין מהפסוק אלמנה וגרושה. ופירש"י דכאשר מק' הגמ' דעכו"ם ועבד לא ליפסלו ה"ה דיש להקשות שחייבי כריתות לא ליפסלו דהא גם בהם אין תפיסת קידושין. ובתירוץ הגמ' דילפינן מאלמנה וגרושה ילפינן משם גם חייבי כריתות שגם הם פוסלים. (והביא פירוש אחר והקשה עליו). היוצא מרש"י הוא שהפסוק דתהיה לאיש זר איירי רק בחייבי לאוין שיש בהם תפיסת קידושין.

אמנם בתוס' (בד"ה עובד כוכבים וכו') נקטו דפשיטא ליה להש"ס דעיקר קרא דלאיש זר איירי בחייבי כריתות, כיון דחמירי חשיבי לאיש זר. ולתירוץ הגמ' דכי תהיה אמר רחמנא היינו לרבות חייבי לאוין שגם הם בכלל הפסוק (ובזה בעינן זר אצלה מעיקרא) משא"כ עכו"ם ועבד דלאו בני הויה נינהו פסלי מהפסוק של אלמנה וגרושה.

ויש שדנו לומר שאם חיי"כ נלמדים מהפסוק של אלמנה וגרושה אז אין באשה איסור לאו לאכול תרומה אלא רק עשה. ואילו אם חיי"כ נלמדים מהפסוק לאיש זר הרי שאם תאכל תלקה. וכן כתב במנחת חינוך (מצוה רפ"ג) דלרש"י אם נבעלה לחיי"כ ואכלה אינה לוקה כי אינו אלא לאו הבא מכלל עשה.

אבל בפירוש רבינו אברהם מן ההר כתב דהפסוק של אלמנה מגלה שאלה שאין בהם תפיסת קידושין הוו בכלל הלאו, דאי לא"ה ייצא שעל חייבי לאוין חייבת מלקות ועל חייבי כריתות לא, וזהו תימה. וכן כתב בחי' הרמב"ן שגם בחייבי כריתות ועכו"ם יש לאו.

והנה יש לחקור בהא דאשה נפסלת ע"י ביאת הפסול האם הפשט הוא שהביאה עצמה פוסלת אותה מלאכול או שע"י הביאה של הפסול היא הופכת להיות זונה, וזונה אסורה לאכול בתרומה.

בתוס' בדף מ"ד ע"ב (בד"ה הכא נמי וכו') הקשו מנא לן דזונה אסורה בתרומה, דאשה זונה לא יקחו כתיב אבל לתרומה לא אשכחן. ועוד הקשו בדף ס"ח ע"ב (בסוגיין) דפריך ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות, למה לי קרא דכי תהיה לאיש זר לחייבי כריתות כיון דבחי"כ הויה זונה וזונה אסורה בתרומה.

ותירצו וז"ל והיה נראה לר"י דמכי תהיה לאיש זר הוא דנפקא לן דזונה אסורה בתרומה וכו', עכ"ל. מבואר בשיטת הר"י שהפסוק של כי תהיה לאיש זר מגלה שהאשה שנבעלה לפסול לה הופכת להיות זונה ולכן היא אסורה בתרומה, שזהו המקור שזונה אסורה בתרומה. והיינו כהצד השני של החקירה בנ"ל דהאיסור הוא שזונה אסורה בתרומה ואין זה פסול אחר מחמת הביאה.

וכן משמע ברמב"ם (פ"ו תרומות ה"ז) שכתב ובת כהן כי תהיה לאיש זר וכו' שאם תבעל לאסור לה ותעשה זונה או חללה כמו שבארנו בהל' איסורי ביאה הרי היא אסורה לאכול בתרומה לעולם כדין כל חלל שהחלל כזר לכל דבר, עכ"ל. הרי שכתוב בפסוק שהיא נעשית זונה ולכן היא אסורה בתרומה.

אלא דמצאנו דיש זונות שכן אוכלות בתרומה. בתוס' בדף ס"ט ע"א (בד"ה לא פוסלין וכו') כתבו דאפי' לרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה נראה דלא מיפסלה בתרומה דאין זה לאיש זר, עכ"ד. ואם זונה אסורה בתרומה איך יתכן שתהא זונה ובכל זאת תאכל בתרומה. ועוד הקשו האחרונים איך אוכלת שפחה של כהן בתרומה מדין קנין כספו של הכהן הרי שפחה מוגדרת כזונה ואסורה לכהן.

ובקובץ הערות (סי' מ"ז אות ד') ביאר רבי אלחנן דשפחה שאינה אוכלת מכח עצמה אין זה מגרע שהיא זונה כי אין לה היתר בשביל עצמה. רבה מאכילה בתרומה כמו שמאכיל לבהמתו ובזה לא שייך פסול זונה. אבל באשת כהן למרות שהיא גם אוכלת לכאורה מכח הבעל אם זינתה פסולה מלאכול בתרומה כי אשת כהן יש לה היתר בתרומה מצד עצמה, והא ראייה, דרבא ס"ל דאפי' אם אין כח לבעל להאכילה עכשיו מ"מ אוכלת משום שכבר אכלה (דף נ"ז).

וזהו חידוש דהפסול דזונה שפוסלתה מלאכול בתרומה זה רק אם קיבלה דין עצמי לאכול בתרומה אבל שפחה שכל אכילתה מכח רבה לא איכפת לן דהוי זונה. וייצא דאין בעצם איסור לזונה לאכול תרומה אלא זהו פסול שמונעת ממנה לאכול מכח עצמה אבל אם כח אכילתה בא מאחר אין פסולה האישי מפריע לכח זה. ועוד יוצא שכשהאשה נפסלת גם לא תוכל לאכול מכח בעלה כי הביאה פוסלת אותה לגמרי.

והגר"ח ביאר (חי' הגר"ח החדש קידושין כ"א, עמ' רח"צ) דשפחה אינה זונה בחפצא אלא ביאתה הוי ביאת זנות דלא תפסי בה קידושין ולכן אסור לכהן לקחת אותה. אסור לכהן לקחת אשה כזאת שלא שייכת אצלה קיחה וכל ביאתה זנות. אבל לגבי תרומה שפחה של כהן מותרת לאכול תרומה כי היות והיא קנין כספו של כהן ואינה זונה בחפצא אין איסור.

אבל זה לא יישב הא דאמרו בתוס' שזונה לרבי אלעזר מותרת בתרומה. וצריכים לומר שהיות וכתוב לאיש זר והפנוי אינו זר אצלה לכן לא חשיבא זונה בחפצא. אלא דקשה לפי"ז למה הוי זונה כלל ולמה אסור לכהן לקחתה הא יש בביאתה אפשרות לתפיסת קידושין ואינה כשפחה. וע"כ דס"ל לתוס' דלר"א חלוק הדין זונה של לא יקחו מהדין זונה לגבי תרומה, דלדין של לא יקחו די שזינתה אבל לאכילת תרומה אינה נחשבת זונה עד שנפסלה ע"י איש זר. וכעין זה כתב באבני מילואים (סי' ו' אות ג') דחלוק הדין זונה לכהן מהדין זונה לתרומה דלתרומה בעינן שנבעלה לזר אצלה מעיקרא אבל עצם השם זונה חל עליה להיאסר לכהן גם בלי שהיה זר מעיקרא. ובזה ביאר דהרמב"ם ס"ל דיבמה לשוק הוי זונה ואסורה לכהן אבל בתרומה אינה אסורה כי אינו זר מעיקרא אצלה, דחלוק הדין זונה של קיחה לכהן מהדין זונה של אכילת תרומה.

אמנם בחי' הגר"מ (הל' מעשר) והודפס בחי' הגר"ח החדש (בכורות מ"ז עמ' תק"ח) ביאר אחרת, דגם הוא חקר בהא דכהנת שנבעלה בעילת זנות שנאסרה בתרומה האם הוא משום דנעשית זונה, דזונה אסורה בתרומה או שהוא דין בפנ"ע דנבעלה בעילת זנות פסולה לאכול בתרומה ואינו תלוי בשם זונה.

והוכיח מהא דשפחת כהן אוכלת בתרומה שלמרות שהיא זונה מותרת לה לאכול, דע"כ הא דהכהנת נפסלת מהפסוק דכי תהיה לאיש זר הוא דין אחר שע"י בעילת זנות נפסלת, וכל זמן שלא נבעלה בפועל בעילת זנות אינה נאסרת. אבל אשה שבעלה כהן שאוכלת מדין קנין כספו אם זינתה נפסלת מלאכול כי בעילת הזנות פוסלת אותה. שפחה היא זונה אבל לא נבעלה.

לפי ביאור הגר"ח שפחה אוכלת כי אינה חפצא של זונה והאיסור תרומה הוא רק בזונה, אבל לפי בנו הגר"מ למרות ששפחה היא זונה גמורה אינה נפסלת מתרומה כי לתרומה בעינן בעילת זנות כדי לפוסלה. וגם לפי דרכו של הגר"מ יש להבין הא דכתבו התוס' דזונה לר"א מותרת בתרומה, והרי שם נבעלה ובכל זאת לא נפסלה לתרומה. והביאור הוא דאמנם ביאת זנות פוסלת אבל כדי שהבעילת זנות תפסול מתרומה היא צ"ל בעילה של איש זר, והפנוי אינו נחשב כאיש זר משא"כ לגבי כהן נחשבת כזונה ע"י כל ביאת זנות. אמנם ברמב"ם הנ"ל (בהל' תרומות) משמע שמחמת שהיא זונה אסורה בתרומה ואין זה דין אחר. וכן דייק בהגהות מלואי חותם לאבני מילואים (סי' ו' אות 45 בעמ' ל"א).